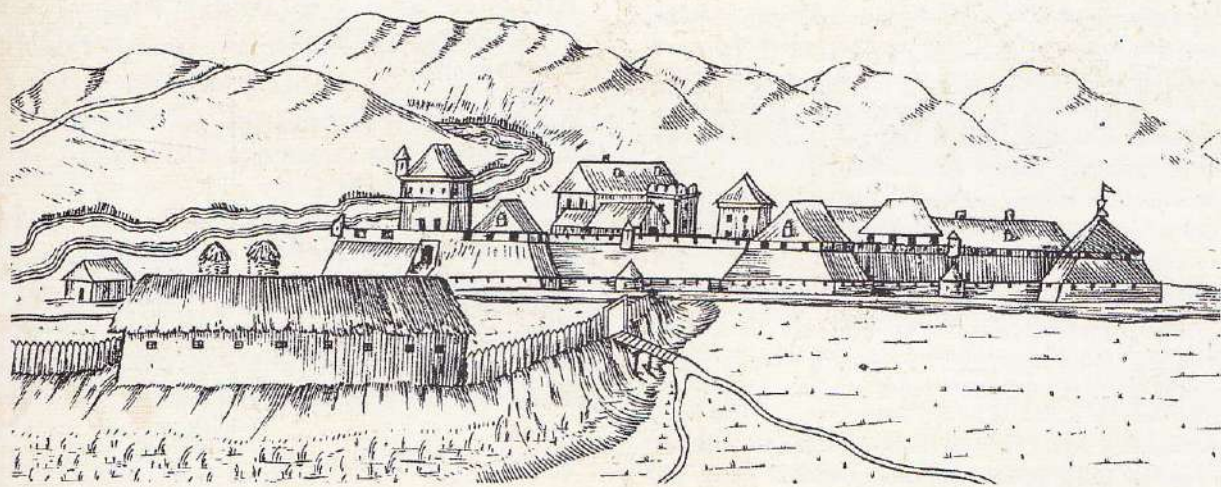

LIBRIS | We know books
RADU OLTEAN

TEXT ȘI ILUSTRĂȚII

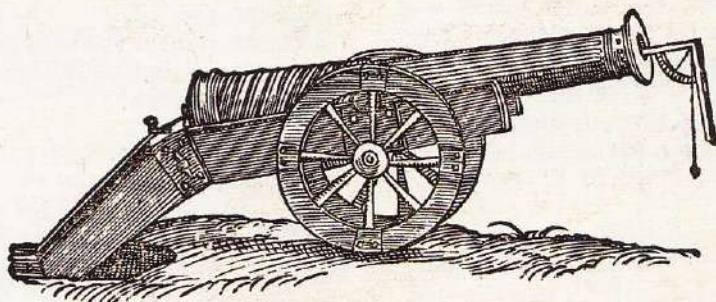
CETĂȚI, CASTELE
ȘI ALTE FORTIFICAȚII
DIN ROMÂNIA

VOLUMUL II
SECOLUL AL XVI-LEA

H HUMANITAS
BUCUREȘTI

INTRODUCERE.....	5	IMPERIUL HABSBURGIC	8
MOHÁCS ȘI DISPARIȚIA REGATULUI UNGAR	7	ALOISIO GRITTI.....	10
PROBLEME DE TEHNICĂ MILITARĂ – GENERALITĂȚI PRIVIND TERITORIUL TRANSILVANIEI.....	13	ȘTEFAN MAJLÁTH.....	11
FORMAREA BANATULUI DE LUGOJ-CARANSEBEȘ	21	CĂDEREA TIMIȘOAREI.....	19
TRANSILVANIA DE LA PLECAREA LUI CASTALDO PÂNĂ SPRE 1571	23	ALBA IULIA	20
FORTIFICAȚIILE DIN VESTUL TRANSILVANIEI.....	23	REVOLTELE SECUIILOR ȘI CELE DOUĂ CETĂȚI	22
BISERICI FORTIFICATE VECHI ȘI MODERNIZATE DIN TRANSILVANIA.....	40	BRĂILA.....	70
BISERICI FORTIFICATE DE TIP REDUIT DIN TRANSILVANIA.....	44	COMANA.....	83
ISTORIA MILITARĂ A TRANSILVANIEI PÂNĂ SPRE 1590.....	58	CETATEA DE BALTĂ	88
ORAȘELE SĂSEȘTI DIN ARDEAL.....	59	RĂZBOIUL CEL LUNG	99
ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XVI-LEA	68	LIGA SFÂNTĂ.....	99
REȘEDINȚE DOMNEȘTI ȘI BOIEREȘTI DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ.....	71	FORTIFICAREA BUCUREȘTILOR DE CĂTRE SINAN-PAȘA.....	103
MOLDOVA ÎN SECOLUL AL XVI-LEA	81		
FORTIFICAȚIILE DIN MOLDOVA ÎN VEACUL AL XVI-LEA	92		
MIHAI VITEAZUL ȘI RĂZBOIUL CEL LUNG	98		
ADDENDUM	115		
BIBLIOGRAFIE.....	116		

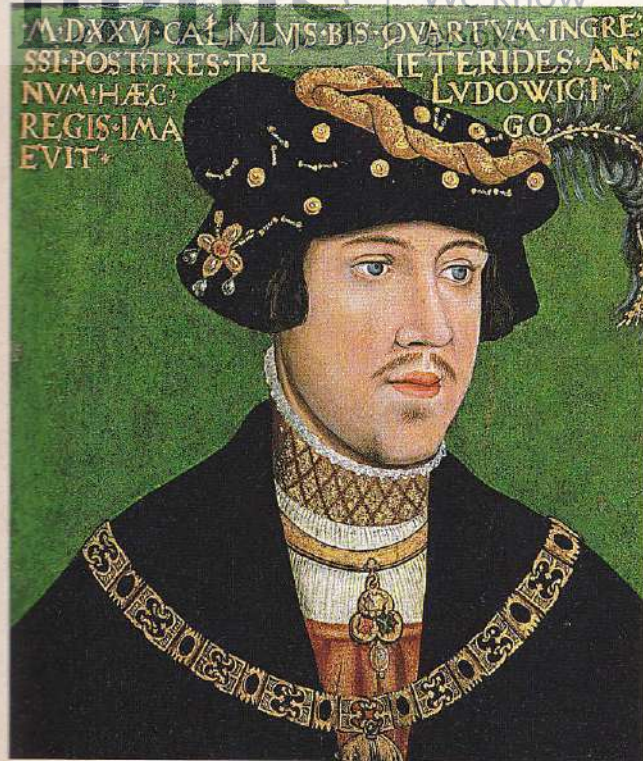
Iată, pe scurt, cum au decurs lucrurile...

Odată ajuns pe tronul de la Constantinopol, Soliman, supranumit de europeni „Magnificul“, iar de către turci „Legiuitorul“ (*Kanuni*), a continuat politica agresivă de cuceriri pe care o începuse tatăl său, Selim I (1512–1520). Selim dobândise importante teritorii în Orientul Mijlociu și Africa de Nord¹, dar avea în plan un război și spre Occident, contra Regatului Ungariei. A murit însă înainte să organizeze aceste campanii. Planurile de expansiune ale otomanilor aveau ca țintă Ungaria,

însă, prin moștenirea coroanei ungare, Habsburgii au intrat în acest conflict cronic pentru următorii circa 250 de ani.

Pentru otomani, poarta de pătrundere în Europa era cetatea Belgradului, unde, cu 70 de ani înainte, Iancu de Hunedoara reușise să-l oprească pe Mahomed Cuceritorul. La acel moment, frontiera dintre Regatul Ungariei și Imperiul Otoman era pe linia Dunării. Cetățile de pe malul drept, precum Smederevo și Golubăț, se aflau în mâna turcilor de zeci de ani, din veacul al

1. Persia și Azerbaidjanul, Armenia, Siria, Egiptul mameluc și Peninsula Arabă.

REGELE LUDOVIC II AL UNGARIEI, portret contemporan de Hans Krell, 1522, Kunsthistorisches Museum, Viena. (Stânga, sus)

SOLIMAN MAGNIFICUL, anonim venețian, pe la 1530, Kunsthistorisches Museum, Viena. (Dreapta, sus)

ASEDIUL BELGRADULUI DIN 1521. Pictură din cartea a VII-a a Ehrensiegel des Hauses Österreich/Oglinda de onoare a Casei de Austria, Augsburg, 1559, Bayerische Staatsbibliothek/Biblioteca de Stat Bavareză, München. (Pagina alăturată)

XV-lea. În 1521 însă, Belgradul n-a rezistat asediului oștirilor conduse personal de Soliman Magnificul.

La scurt timp după cucerirea Belgradului, au căzut în mâna lui Soliman și alte cetăți aflate pe malul stâng al Dunării. Orșova a fost luată de turci în 1522. În 1524, Cetatea Severinului a fost asediată de două ori, însă fără rezultat. A treia oară însă, în septembrie, asediul teribil, la care a participat însuși sultanul, s-a încheiat cu capitularea garnizoanei maghiare conduse de banul János Kállay și cu distrugerea parțială a cetății. La lupte, de partea turcilor, au fost silite să participe și trupe românești, conduse de domnul țării, Radu de la Afumați. Doi ani mai târziu, o parte dintre ziduri au fost demolate, iar pietrele lor au fost duse și folosite la cetățile otomane din sudul Dunării, precum cetatea Fetislam, de lângă actuala localitate Kladovo.

MOHÁCS ȘI DISPARIȚIA REGATULUI UNGAR

În 1526, o nouă campanie otomană a zdrobit armata maghiară în faimoasa bătălie de la Mohács (29 august),

unde însuși regele Ludovic II și o mare parte din elita țării – nobili și înalți clerici, deopotrivă – și-au pierdut viața.

După această victorie, oștirile lui Soliman și-au continuat marșul și au cucerit cetățile și orașele Petrovaradin (Novi Sad, azi în Serbia), Buda și Pesta. Pe acestea din urmă „doar“ le-au jefuit, retrăgându-se din Ungaria cu prăzi enorme și cu zeci de mii de captivi.

Odată cu dispariția regelui, a început lupta pentru succesiunea la tronul Ungariei, pentru care existau doi pretendenți: unul era arhiducele Ferdinand de Habsburg, cumnatul¹ regelui căzut la Mohács, iar celălalt voievodul Transilvaniei, Ioan Zápolya. Ferdinand era fratele mai mic al împăratului Carol Quintul și domnea peste posesiunile ereditare ale Casei de Habsburg (adică ceea ce numim azi Austria și Slovenia); el era moștenitorul de drept al coroanei ungare. Fiecare pretendent a avut de partea sa o partidă a nobilimii maghiare. Și ambii au fost încoronați ca regi ai Ungariei.

1. Ferdinand (Habsburg) era căsătorit cu Anna de Boemia și Ungaria (Jagiello), sora regelui Ungariei căzut la Mohács, Ludovic II (Jagiello). La rândul lui, acesta din urmă a fost căsătorit cu sora lui Ferdinand, Maria de Castilla (Habsburg). Deci, prin aceste două căsătorii, a unui frate și a unei surori Habsburgi cu un frate și o soră Jagielloni (aripa ungurească), Ferdinand era de două ori cumnat cu fostul rege al Ungariei. Și, conform înțelegerilor Congresului de la Viena din 1515, dintre Habsburgi și Jagielloni, lui trebuia să-i revină coroana Ungariei în cazul în care regele murea fără urmași (ceea ce se întâmplase la Mohács).

Imperiul Habsburgic¹/Monarhia Habsburgică sunt nume date de istoricii moderni statului format în Europa Centrală în prima jumătate a veacului al XVI-lea, în jurul posesiunilor ereditare ale Casei de Austria (de Habsburg), la care s-au adăugat, în timp, prin cucerire sau căsătorii dinastice, alte teritorii din Boemia, Italia, Slovenia, Croația, Ungaria, Serbia, Germania etc. Habsburgii erau arhiduci de Austria și erau aleși în mod tradițional împărați ai Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, o structură suprastatală cu o organizare unică în lume.

Sfântul Imperiu Romano-German era o confederație de peste 300 de stătuțe germanice independente, orașe, episcopii, principate mari și mici, ce acopereau o mare parte din ceea ce astăzi se numește Germania. Ele

se autoguverneau fără implicarea împăratului, a cărui influență era mai curând formală. Sfântul Imperiu Roman era o entitate mult mai veche și diferită de ceea ce va fi Monarhia Habsburgică. Dar, începând cu veacul al XVI-lea și până spre finele celui de-al XVIII-lea, au fost încoronați ca împărați ai Sfântului Imperiu aceiași membri ai familiei Habsburg ce domneau deja peste pământurile Casei de Austria. Deși erau împărați ai Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, Habsburgii s-au preocupat mai mult de politica posesiunilor lor de familie, ale Casei de Austria, posesiuni care, începând cu împăratul Ferdinand I, au devenit semnificative.

Prin jocul întâmplării și al unor complicate căsătorii între capetele încoronate din a doua jumătate a veacului al XV-lea, Habsburgii au ajuns să fie stăpâni a peste

1. În istoriografia românească, forma „Imperiul Habsburgic“ a fost mult folosită, dar la nivel european se folosește sintagma „Monarhia Habsburgică“.

ALEGORIA ABDICĂRII ȘI DIVIZĂRII IMPERIULUI DE CĂTRE CAROL QUINTUL. În stânga tronului este fratele său Ferdinand, iar în dreapta fiul, Filip, cel ce va deveni rege al Spaniei și al Țărilor de Jos. Tablou de Frans Franken II (detaliu), Rijksmuseum, Amsterdam.

jumătate din Europa, inclusiv Țările de Jos și Spania (care venea și cu teritoriile din America de Sud, Asia și Africa). Carol de Habsburg, născut în Flandra (azi, Belgia), a devenit, în 1516, rege al Spaniei și al tuturor posesiunilor habsburgice din Europa, iar trei ani mai târziu a mai fost ales și împărat al Sfântului Imperiu sub numele de Carol V (faimosul Carol Quintul). Conștient că nu poate controla un teritoriu atât de mare, Carol și-a împărțit posesiunile de familie cu fratele său mai mic, Ferdinand, oferindu-i acestuia provinciile Casei de Austria, primele și cele mai vechi ale familiei. Dar, prin căsătoria cu Anna, sora regelui Ungariei, Ferdinand a adus încă două țări în proprietatea Casei de Austria, și anume Boemia și Ungaria,¹ punând astfel bazele Monarhiei

Habsburgice. Ulterior, Carol Quintul l-a desemnat pe Ferdinand drept succesor al coroanei Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, iar fiului său Filip i-a lăsat moștenire jumătatea vestică a imperiului (Spania, părți din Italia cu Sicilia și regatul Neapolelui, Țările de Jos și posesiunile spaniole din America). De atunci, au existat în Europa două ramuri domnitoare habsburgice: una spaniolă și una austro-germană. Până în 1918, pe tronul Imperiului din Europa Centrală s-au succedat numai membri ai Casei de Austria (ai familiei Habsburg). De aceea, imperiul a fost numit de istorici „habsburgic” sau Imperiul Austriac. Reședința principală a împăraților a fost Praga, și abia din 1683 a devenit Viena.“

1. Deși după moartea regelui Ungariei la Mohács Ferdinand era unicul moștenitor legal al coroanei lui Ștefan cel Sfânt, practic – așa cum vom vedea – el rămăsese stăpân doar pe treimea nord-vestică a fostului regat ungar.

HARTA EUROPEI HABSBUGICE DUPĂ ÎMPĂRȚIREA LUI CAROL QUINTUL. Posesiunile lui Ferdinand I, inclusiv teritoriul Sfântului Imperiu Roman, și ale lui Filip II al Spaniei (cu culori diferite)

	Posesiuni ereditare habsburgice		Posesiuni habsburgice ale aripii spaniole		Comitatele din Partium și Maramureșul		Teritorii vasale Imperiului Otoman
	Posesiuni habsburgice ale aripii austriece (după 1520)		Limitele Sfântului Imperiu Romano-German		Teritorii ale Regatului Ungariei stăpânite de Ioan Zápolya și ulterior anexate de otomani sau Habsburgi		

Între cei doi regi rivali la tronul Ungariei s-a declanșat, pentru următorii doisprezece ani, un sângeros război civil, purtat mai ales pe teritoriul Transilvaniei. Ioan Zápolya a fost susținut de sultan, de partida maghiară antihabsburgică și de noul domn al Moldovei, Petru Rareș, căruia i-au fost promise recunoașterea și extinderea domeniilor din Ardeal.¹ În 1529, voievodul moldovean a traversat munții și a asediat orașele Bistrița și Brașov, aliate, în acel moment, cu tabăra inamică. Iar la Feldioara, lângă Brașov, oastea lui Rareș, condusă de vornicul Grozav și ajutată de trădarea secuilor, a învins oștile lui Ferdinand, conduse de comitele Timișoarei, Bálint Török, și de Ștefan Majláth. Urmarea acestei lupte a fost instaurarea autorității lui Zápolya în Transilvania,² sub suzeranitatea sultanului.

Încurajat de succesele de până atunci și profitând de sprijinul regelui Zápolya, Soliman Magnificul a condus, în 1529, o nouă expediție spre apus, unde a asediat – fără succes însă – Viena. A fost prima oară când turcii ajungeau atât de departe în vest. Deși respinsă, această demonstrație de forță a sultanului a speriat nespum Europa!

1. Petru Rareș al Moldovei era interesat de sporirea influenței sale politice în Ardeal și, mai ales, de mărirea numărului proprietăților de acolo. Acestea au ajuns într-adevăr la peste 100 de sate ale domeniilor cetăților Ciceu, Unguraș și Cetatea de Baltă, dar cuprinzând și domenii ale orașelor Rodna și – fapt nemai văzut – Bistrița săsească (C. Rezachevici 1998; L. Șimanschi 1987).
2. Termenul „Transilvania” are – aici – un înțeles geografic mai larg. Prin el, înțelegem: voievodatul propriu-zis al Transilvaniei, Partium (comitatele Békés, Arad, Cenad, Zărand, Solnocul exterior, Bihor, Crasna, Szabolcs și comitatele din nord, Satu Mare, Maramureș, Solnocul de mijloc, Ugocsa, Bereg, Ung, Zemplén) și Banatul (comitatul Timișoarei și fostul Banat de Severin).

ALOISIO GRITTI

În 1534, sultanul l-a trimis în Transilvania pe Aloisio Gritti, diplomat și negustor născut la Constantinopol, din părinți venețieni, ca sfătuitor și ambasador între regele Ioan și sultan, una dintre misiuni fiind aceea de a ajuta la împărțirea regatului Ungariei între cei doi rivali. Ajungând să aibă demnități importante la Curtea lui Zápolya, Gritti a conspirat, sperând să ajungă – cu sprijinul sultanului – el însuși rege al Ungariei. Înțelegându-i intențiile, Ștefan Majláth (ce-și dorea să ajungă voievod al Ardealului), sprijinit de mare parte din nobilimea transilvană, a strâns armată și s-a pregătit să îl atace pe Gritti, care era apărat de o mică armată de nici 3.000 de mercenari. Acesta, îngrijorat, a fugit de la Brașov și s-a ascuns – împreună cu mica lui oaste și cei câțiva credincioși – între zidurile orașului Mediaș, în așteptarea ajutoarelor ce spera să-i fie trimise din Muntenia, de la beiful din Nicopole sau din Moldova. Dintre toți cei pe care-i aștepta, doar armata moldoveană condusă de Toader Bubuioș și de marele vornic al Țării de Jos, Efrem Huru, a ajuns într-adevăr la Mediaș, însă Majláth – care asedia deja orașul – i-a convins să i se alăture lui. Într-un final, cu ajutorul sașilor din interior (prinși între ocupația lui Gritti și asediul lui Majláth), prin trădare, porțile orașului au fost deschise, iar ardelenii și moldovenii, deopotrivă, au intrat și i-au măcelărit pe turcii ce-l mai apărau pe Gritti. Un moldovean bărbos l-a capturat pe italian și, după ce l-a jefuit, lăsându-l doar în cămașă, l-a dus la Majláth, care l-a decapitat pe loc.

ORAȘUL MEDIAȘ (GERM. MEDIASCH). *Vedută după un desen de ing. Johann Conrad von Weiss, 1735, din caietul „Prospect der in Fürstenthumb Siebenbürgen ligenden Haupt-Stadt, undt Haupt-Festung auch anderen Städten undt Schlossern, ... im Jahr. 1735”. Institutul și Muzeul de Istorie Militară, Budapesta.*

Cu un destin demn de un roman al lui Alexandre Dumas, Ștefan Majláth, nobil din Țara Făgărașului, a fost unul dintre personajele de frunte ale războiului civil. Energic și ambițios, Majláth a fost apreciat ca bun militar, cu faimă în epocă. Proiectul său politic a fost acela de a ajunge comite al Țării Făgărașului și, ulterior, de a obține demnitatea de voievod al Transilvaniei. Pentru a-și duce la îndeplinire ambițiile, a jonglat între Ferdinand și Zápolya și a luptat alternativ pentru ambele tabere. Drept dovadă a flexibilității alianțelor, amintim două asedii ale Sibiului legate de numele lui. În 1530, el s-a aflat în oraș, unde a organizat apărarea împotriva armatelor lui Zápolya, iar câțiva ani mai târziu, de-a lungul întregului an 1535, a asediat cu hotărâre același oraș Sibiu, de data asta împotriva partizanilor lui Ferdinand.

Și-a dorit mult să pună stăpânire pe cetatea Făgăraș,¹ ceea ce a și reușit, primind-o în 1528, laolaltă cu funcția de comite al Țării Făgărașului. Odată devenit castelan și comite al Făgărașului, Majláth a investit serios în lucrările de fortificare. El a mărit și înălțat castelul, transformându-l într-o reședință luxoasă. În același timp, a zidit în jurul castelului o nouă incintă fortificată, cu drum de strajă și creneluri pentru arme de foc. Această nouă incintă a preluat de la castel

funcția de apărare: un puternic turn de poartă și, la colțuri, patru turnuri de flancare (înlocuite în veacul al XVII-lea de bastioanele cu „urechi“, existente și azi). Cu aceeași ocazie, a fost săpat primul șanț (nu se știe cât de lat) al cetății, în jurul acestei noi incinte exterioare. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, cât timp s-a aflat în proprietatea principelui Ștefan Báthory (1575–1586), castelului i-a fost adăugată, spre curtea interioară, o somptuoasă loggie în spiritul Renașterii italiene.

Aceste lucrări au transformat cetatea într-un refugiu sigur, capabil să reziste unui asediu prelungit, fapt demonstrat de cele două asedii lipsite de succes din timpul vieții lui Ștefan Majláth.

În 1541, la ordinul lui Soliman, Petru Rareș (aflat la a doua domnie) a organizat o expediție militară contra lui Ștefan Majláth,² care devenise incomod prin insistența cu care dorea să-și impună, din poziția de voievod, autoritatea în Transilvania. Majláth s-a refugiat în cetatea sa și a fost asediat îndelung, fără succes, de o armată comună moldoveană, munteană și turcă, condusă chiar de Petru Rareș. Într-un târziu, a fost capturat prin viclenie.³ Trimis la Constantinopol, Majláth a murit în 1551, în fortăreața Edicule,⁴ după ce avusese domiciliu forțat, în cartierul Galata, timp de zece ani.

1. Giovan Andrea Gromo spune, pe la 1565, că Făgărașul fusese o cetate tare și puternică, dar asta mai demult, când artileria nu bătea cu atâta furie. În 1574, un alt călător, francezul Pierre Lescapier, povestește despre „Făgăraș, unde este o cetate puternică, cu un șanț plin cu apă, așezată în mijlocul unui târg mare, bine populat“ (Maria Holban [coord.], 1970 [II]).

2. Pe care îl ura și din motive personale, deoarece îi cucerise castelul de la Unguraș.

3. Rareș l-a convins pe Majláth să iasă din castel, la negocieri, oferindu-i ca zălog câțiva credincioși de-ai lui, boieri munteni, moldoveni și chiar turci din oastea beiiului de Nicopole, care însoțiseră expediția. Printre ei, marele vistiernic și apoi logofăt al Moldovei, Mateiaș. Mulți dintre ei au rămas închiși ani buni în temnițele castelului Făgăraș, ca represalii pentru capturarea lui Ștefan Majláth. Soția și prietenii au încercat zadarnic să obțină eliberarea lui Majláth (Iulian Marius Schiopu [coord.], 2011).

4. Yedikule Hisarı, „Cetatea celor Șapte Turnuri“, construită în spatele anticiei Porți de Aur (prin care odinioară intrau împărații bizantini în Constantinopol), cea mai faimoasă temniță politică a sultanilor otomani.

PORTRETUL ÎMPĂRATULUI FERDINAND I DE HABSBURG.
Autor necunoscut. Portret aflat în Galeria Imperială de Armuri
(Hofjagd- und Rüsthammer), Viena.

Războiul dintre Ferdinand I și Ioan Zápolya pentru coroana Ungariei s-a încheiat după doisprezece ani de lupte, fără câștigător. Astfel, în 1538, a fost semnat la Oradea un tratat de pace, prin care Ferdinand a fost nevoit să-l accepte pe Zápolya drept rege *de facto* al Ungariei, dar cu condiția ca, după moartea lui Ioan Zápolya, Regatul Ungar să revină Casei de Austria, indiferent dacă acesta va avea sau nu urmași. La momentul tratatului de la Oradea, Ioan Zápolya nu avea nici un moștenitor, dar în anul următor el s-a căsătorit cu fiica regelui Poloniei, prințesa Isabella Jagiello, care îi va naște, un an mai târziu, un fiu pe nume pe Ioan Sigismund.

Regelui i-a fost scris să nu se bucure mult timp de moștenitor, deoarece a murit la scurt timp după nașterea acestuia, în anul 1540, la doar 53 de ani, dar nu înainte de a-l fi desemnat urmaș la tronul Ungariei.

În acest moment, ar trebui amintit un personaj politic foarte important: cardinalul Giorgio Martinuzzi – numit de unguri Fráter György –, dalmat de origine, fost episcop de Oradea, fost vistier (trezorier) și consilier al voievodului Ioan Zápolya, mai apoi guvernator al Regatului Ungariei. El fusese mediatorul păcii de la Oradea și tot el se ocupase de alegerea micuțului Ioan Sigismund drept rege.

Odată cu moartea regelui Ioan Zápolya, situația politică din Ungaria s-a degradat din nou, iar evenimentele militare s-au precipitat.

La Buda se adunase o armată habsburgică enormă, pregătită să ocupe jumătatea Ungariei în care domnise Ioan Zápolya, deoarece Ferdinand I nu l-a acceptat pe mult prea tânărul Ioan Sigismund ca rege (potrivit tratatului de la Oradea din 1538). Atunci, „Fratele György” Martinuzzi, îngrijorat, a solicitat ajutorul turcilor. Sub pretextul că Ungaria nu mai e sigură și că vine în apărarea intereselor micului rege Ioan Sigismund, sultanul Soliman Magnificul a organizat, în 1541, o campanie militară, în cursul căreia a ocupat definitiv capitala Buda¹ și o mare parte din Ungaria Centrală, pe care le-a anexat Imperiului Otoman ca pašalâc² (în turcă, *Eyalet-i Budin*, adică Pașalâcul de Buda). Iată că Imperiul Otoman ajunsese să aibă provincii în centrul Europei! La acel moment, sultanul gândise crearea pašalâcului de Buda ca soluție provizorie, până la majoratul lui Ioan Sigismund.

Tot atunci, sultanul l-a confirmat pe micul Ioan Sigismund Zápolya ca rege³ al Ungariei și l-a trimis de la Buda să domnească în Transilvania, sub regența mamei sale – regina văduvă Isabella – și a cardinalului Martinuzzi. În următorii ani (1541–1544), Isabella Jagiello a locuit în castelul Șoimoș și în orașul vecin, Lipova, puternic fortificat.

În același an 1541 s-a încheiat desființarea *de facto* a vechiului Regat Ungar, proces care începuse cu cincisprezece ani înainte, odată cu înfrângerea de la Mohács. El a fost rupt în trei bucăți: părțile de nord și de vest, care au rămas sub autoritatea Casei de Austria și s-au numit în

1. Orașul a revenit sub stăpânirea creștinilor abia în 1686.

2. Provincie otomană condusă de un pașă cu trei tuiuri. În mod obișnuit, europenii le numeau pašalâcuri, iar otomanii *beylerbeylik* sau *eyalet/vilayet*. Același statut l-a avut și pašalâcul de Timișoara. Administrativ, erau subîmpărțite în sangeacuri. În aceste teritorii, se aplica legea islamică. Beilerbeii erau guvernatorii otoman de prim rang (cu trei tuiuri) al unei provincii otomane.

3. Titulatura de „rege al Ungariei” era pur formală, deoarece el nu fusese niciodată încoronat oficial (faimoasa coroană a regilor maghiari se afla în castelul de la Bratislava/Pozsony/Pressburg), iar domnia sa se întindea peste doar o treime din vechiul Regat Ungar (vezi *supra*, p. 10, n. 2, despre întinderea „Transilvaniei”).

CARTEA ARSENALULUI ÎMPĂRATULUI MAXIMILIAN I, 1502. *Tunuri germane de la finele veacului al XV-lea.*

Compiler *Bartholomaeus Freysleben, maestrul imperial al Arsenalului, pictor Jörg Kölderer (circa 1465–1540). Zeugbuch Kaiser Maximilians I, Bayerische Staatsbibliothek, München. (Sus)*

TIRUL ARTILERIEI ÎMPOTRIVA FORTIFICAȚIILOR DE PIATRĂ. *Desen de Walther Litzelmann din Artilleriebuch / Tratat de artilerie, 1580–1582, Bayerische Staatsbibliothek, München. (Jos)*

continuare Ungaria (împărații Habsburgi încoronându-se ca regi ai acestei țări la Bratislava/Pressburg), Ungaria Centrală, care a devenit teritoriu otoman, și Transilvania și Partium (comitatele, „părțile anexe“ din vestul și nordul Ardealului)¹, care, cu îngăduirea sultanului, au devenit principat autonom aflat sub suzeranitate turcească. Totuși, tânărul Ioan Sigismund a continuat să poarte titlul de „rege al Ungariei“ până în 1570. (continuare la p. 16)

PROBLEME DE TEHNICĂ MILITARĂ – GENERALITĂȚI PRIVIND TERITORIUL TRANSILVANIEI

Fortificațiile erau puncte importante de sprijin în războaie. O cetate puternică putea să țină în loc o armată uriașă și să schimbe soarta unui război. Teritorii largi se sprijineau – militar vorbind – și se administrau dintr-o cetate puternică. De aceea, principii și împărații au investit enorm în cetăți, în timp ce inginerii și arhitecții militari au căutat și au găsit soluții din ce în ce mai eficiente pentru a spori rezistența acestor fortificații (identificând și eliminând, totodată, punctele slabe care le făceau vulnerabile).

Evoluția fortificațiilor a mers în paralel cu cea a artileriei. Începând cu veacul al XVI-lea, artileria a devenit o armă redutabilă, fără de care un război era de neimaginat. Odată cu creșterea puterii de foc a artileriei, cu introducerea ghiulelelor de fontă și cu sporirea mobilității tunurilor (afetul pe roți, tras de cai), constructorii de cetăți au trebuit să renunțe la concepțiile medievale de proiectare a fortificațiilor.

Turnul medieval ce se ridica deasupra zidului de curtină era greu de asediat cu tehnicile tradiționale, dar cu ajutorul artileriei moderne devenise ușor de distrus. Forma rectangulară răspundea prost la impactul perpendicular al ghiulelelor. Lovite în plin sau din lateral în muchii, turnurile de plan pătrat puteau fi lesne ruinate. Între timp, și apărătorii cetății au fost nevoiți să se doteze

1. Apar în documente ca „Partium“ (< *Partium regni Hungariae* „Părțile regatului Ungariei“) – comitatele Maramureș, Solnoc, Bihor, Chioar, Zarand – și Banatul. Aceste teritorii nu făceau parte din Transilvania propriu-zisă, dar fuseseră recunoscute de sultanul Soliman Magnificul ca posesiuni ale lui Ioan Zăpolya. Pentru aceste teritorii s-au dat multe lupte de către ardeleni, atât contra Habsburgilor, cât și contra otomanilor.

